

Bedwelming bij ritueel slachten

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het voorstel van wet van het lid Thieme tot wijziging van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren in verband met het invoeren van een verplichte voorafgaande bedwelming bij ritueel slachten (31571).**

De beraadslaging wordt hervat.

De **voorzitter**:

Ik verwelkom wederom de indienster van het initiatiefwetsvoorstel, mevrouw Thieme.

Het woord is aan mevrouw Faber-van de Klashorst, die haar maidenspeech zal houden.

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):

Voorzitter. Om te beginnen wil ik graag mevrouw Vos feliciteren met haar maidenspeech.

Het is 75 jaar geleden dat mijn vader het eerste kopschot gaf aan een rund. Ook tijdens de moeilijke oorlogsjaren zorgde hij ervoor dat hij patronen op zak had voor zijn schietmasker, om het stomme dier dat hij naar de slachtbank leidde, zo veel mogelijk leed te besparen. De PVV-fractie is ervan overtuigd dat geen van de hier aanwezige senatoren dieren extra leed wil berokkenen. De PVV-fractie denkt dat wij het daar wel over eens zijn. Daarom verbaast het haar dat wij hier moeten debatteren, daar de wet ruimte biedt voor het initiatiefwetsvoorstel-Thieme. Het doel van dit voorstel is het verplichten van het verdoven van dieren voorafgaande aan de slacht. Hiermee komt de uitzonderingsbepaling, opgenomen in de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, te vervallen. Eenieder met een nuchter verstand kan begrijpen dat het geen pretje is voor het te slachten dier, als bij het volle bewustzijn de hals wordt afgesneden. Er zijn heel veel studies gedaan naar het verdoofd en onverdoofd slachten in relatie tot dierenwelzijn. Deze hadden alle dezelfde conclusie: onverdoofde slacht leidt tot meer angst, stress en pijn voor het slachtdier.

Bij het onverdoofd slachten wordt het dier gefixeerd. Schapen worden op de rug gelegd, runderen worden gekanteld. Deze kanteling varieert van 90 tot 180 graden. Daar dit onnatuurlijke houdingen zijn en de ingewanden tegen de longen en het hart drukken, is dit zeer onaangenaam en angstaanjagend. Hierna wordt de hals vrijgemaakt. Een dier voelt instinctief aan, dat de hals een zwakke plek is. In de hals bevinden zich dan ook veel pijnreceptoren. Vervolgens hangt het dan van de slachter af met welk mes de hals, bij het volle bewustzijn van het dier, wordt doorgesneden. Gemiddeld wordt er drie tot vijf maal gesneden voordat luchtpijp, slokdarm en arteriën door zijn. Vervolgens sterft het dier na een doodsstrijd variërend van een halve minuut tot vijf à zes minuten. Voor runderen is de martelgang lang, want een van de drie halsslagaders, de arteria vertebralis, wordt niet doorgesneden, hetgeen resulteert in een langer bewustzijn en een langere martelgang. Er zijn dieren die met een half afgesneden nek proberen op te staan. Dit is een afschuwelijk beeld. Dit beeld hoort niet thuis in een Nederlands slachthuis anno 2011. Er zijn waarnemingen van runderen

die een doodsstrijd leveren van zes minuten. Men zegt misschien: ach, wat is nu zes minuten? Men kan zich echter vast wel voorstellen dat het dier een vreselijke doodsstrijd levert. Doordat er bloed en maaginhoud in de longen komt, heeft het dier een verstikkend gevoel. Maar het kan niet hoesten, daar de zenuw die de hoestprikkels geleidt, is doorgesneden. Het dier wordt vervolgens nog levend op de kop opgehangen. Heeft men wel eens het gegil gehoord van geiten in deze fase? Dat gaat door merg en been. De vraag rest of wij dergelijke slachtaferelen in een beschaafd land als Nederland willen. Gandhi ging al uit van de stelling dat de beschaving van een land valt af te meten aan de wijze waarop men met dieren omgaat.

Momenteel is er een uitzondering op de wet, die onverdoofd slachten toestaat als er een religieuze behoefte bestaat. In Nederland is er binnen de joodse en islamitische geloofsgemeenschap behoefte aan ritueel geslacht vlees. Binnen deze geloofstromingen zijn er verschillen van opvatting over de vraag of men nu wel of niet mag verdoven. Er gaan stemmen op dat omkeerbare verdoving toegestaan zou zijn. In diverse landen is deze methode geaccepteerd. Zowel vanuit de joodse hoek als de islamitische hoek wordt aangegeven dat er mogelijkheden zijn voor verdoofd ritueel slachten. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly gevestigd in New York, bestaande uit 1600 conservatieve rabbijnen, heeft in 2001 een paper getiteld "A stunning matter" uitgegeven waarin wordt verklaard dat de Thora de toepassing van bedwelmen, voorafgaande aan de sjechiet openlaat en er derhalve geen reden is om bedwelming te verbieden. Dan een citaat van directeur Abdulfattah B. Al-Salah van de certificeringsstichting Halal Correct: "Niet alle halal-slachtingen vinden plaats zonder verdoving. Het overgrote deel gebeurt tegenwoordig met verdoving."

Toen de religieuze boeken zo'n 3000 respectievelijk 1400 jaar geleden werden opgetekend, waren zij qua rituele slachtmethoden hun tijd vooruit. De toen gangbare methoden waren simpel: een speer door het lijf, een paar stenen op de kop enzovoort. In die tijden was de beste manier het afsnijden van de hals. Maar de techniek is voortgeschreden. De best practice van toen is niet meer de best practice van nu. Het was een religieuze regel, die onder andere het eten van krengen – reeds dode dieren – voorkwam. Nu heeft men verdovingstechnieken ter beschikking. Waarom worden deze niet gebruikt? Het besnijden van jongens wordt toch ook niet meer onverdoofd gedaan?

Nederland is een seculiere staat. Zoals VVD-minister Kamp al stelde, wordt een van de fundamenten van de democratische rechtstaat immers gevormd door de scheiding van Kerk en Staat, die als uitgangspunt heeft dat niemand zich op grond van zijn religieuze opvattingen aan de gelding van algemene wettelijke voorschriften kan onttrekken. Het kan niet zo zijn dat groeperingen, op basis van hun religie of ideologie, een uitzondering op de wet opeisen. Er zijn landen waar op basis van geloof of ideologie mensen gestenigd en opgehangen worden. Ook worden er vrouwen onderdrukt als gevolg van religieuze voorschriften. Als het verbod op polygamie, het stenigen van overspelige vrouwen en het vermoorden van homoseksuelen terecht geen beperking op de godsdienstvrijheid is, waarom zou het verbod op het doodmartelen van dieren dan wel een beperking van de vrijheid van godsdienst zijn?

Het opheffen van de uitzonderingsbepaling is niet in strijd met artikel 6 van de Grondwet. Dit artikel stelt na-

melijk dat ieder het recht heeft zijn godsdienst te belijden, behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de wet. Volgens de wet is het onverdoofd slachten van dieren verboden, om dieren te beschermen tegen stress, pijn en lijden voorafgaand en tijdens de slacht. De Grondwet staat inperking van de vrijheid van godsdienst toe, mits bij wet geregeld. Afgrenzing van godsdienstvrijheid is vastgelegd in het Europees verdrag voor de rechten van de mens, met name in artikel 9, lid 2. Het Europees verdrag voor de rechten van de mens beschrijft dat beperkingen de kern van de godsdienstvrijheid niet mogen aantasten. Het verdrag kent een duidelijker afwegingskader dan artikel 6 van de Grondwet, want om het grondrecht te beperken, moet deze beperking volgens het Europees verdrag voor de rechten van de mens noodzakelijk zijn, in het belang van de openbare orde, gezondheid of goede zeden, of nodig voor de bescherming van rechten en vrijheden van anderen.

Verdoofd ritueel slachten is geaccepteerd in Spanje, Luxemburg, Finland, delen van Oostenrijk, Letland en Zweden. Deze landen hebben alle de toets der kritiek doorstaan, want er is nog steeds geen zaak aangespannen, waarin zij tot de orde worden geroepen in verband met het Europees verdrag voor de rechten van de mens. Binnen de Nederlandse samenleving groeit een steeds sterker bewustzijn betreffende dierenwelzijn. Dierenwelzijn is een groeiende factor in zedelijkheid. Er is sprake van voortschrijdend inzicht en een veranderende moraal. Wij moeten zorgvuldig omgaan met levende wezens die niet voor zichzelf op kunnen komen. Uit diverse wetenschappelijke onderzoeken blijkt dat het onverdoofd slachten leidt tot meer pijn en stress bij de dieren. De aantasting van het dierenwelzijn voorafgaand en gedurende de onbedwelmde rituele slacht is voldoende grond om de uitzonderingsbepaling op de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren te laten vervallen. In het kader van dierenwelzijn is het onverdoofd slachten niet meer van deze tijd, mede doordat er heden ten dage elektronische bedwelmingsmethoden zijn ontwikkeld die de religieuze bezwaren tegen bedwelmeling hebben weggenomen. Verscheidene vormen van omkeerbare bedwelmeling in de rituele slacht worden momenteel al op grote schaal toegepast, zowel in Nederland als in andere Europese lidstaten en Nieuw-Zeeland.

De Partij voor de Vrijheid is ervan overtuigd dat het onverdoofd slachten leidt tot onnodig dierenleed en vindt dit, gezien de voorhanden zijnde technieken niet meer van deze tijd. Daar er ruimte is in de wet om de uitzonderingsbepaling in de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren te laten vervallen, kan men verwachten dat de PVV voor dit initiatief zal stemmen.

De voorzitter:

Mevrouw Faber, in de maidenspeech die u zojuist hebt gehouden, geeft u blijk van uw grote betrokkenheid bij dit onderwerp. Dat is niet zo verwonderlijk, want uw vader en uw grootvader waren beiden slager en handelaren in vlees en u weet: toeval bestaat niet.

Na uw hbo-opleiding Radiodiagnostiek te Utrecht in 1981 werkte u als nucleair laborant in het Amersfoortse ziekenhuis De Lichtenberg. In deze functie kwam u in aanraking met patiënten in een beslissend stadium van hun aandoening. U kreeg oog voor de kwetsbaarheid van het leven van het individu en de bijzondere betekenis van menselijke bijstand, juist daar waar de techniek in de zorg zo'n grote rol speelt.

Vanaf 1986 vervulde u diverse functies in de ICT-branche. Met deze expertise kreeg u in 2000 een functie bij het bedrijf Stater, een financiële dienstverlener die banken ondersteunt bij het technisch en financieel beheer van hun hypotheekportefeuilles. Tot 1 oktober jongstleden werkte u binnen de organisatie van het bedrijf Stater op het snijvlak van commercie en techniek; een combinatie die u, als telg uit een ondernemersfamilie, goed ligt.

Sinds maart bent u lid van Provinciale Staten van Gelderland en in dat orgaan voorzitter van een PVV-fractie van vijf leden. Zelf bent u in Provinciale Staten woordvoerder voor onderwerpen op het terrein van financiën en algemeen bestuur.

Nu u ook bent gekozen tot lid van de Eerste Kamer, zijn er meerdere dossiers waarin het landelijke en het regionale beleid nauw met elkaar verweven zijn. Bijzondere belangstelling hebt u voor onderwerpen op het terrein van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (ELI). Behalve van die commissie bent u ook nog lid van de vaste commissies voor Financiën en voor Infrastructuur, Milieu en Ruimtelijke Ordening.

Mevrouw Faber, ik wens ik u veel succes met uw werkzaamheden als lid van deze Kamer en hoop dat u er zelf ook van zult genieten.

(De voorzitter overhandigt mevrouw Faber een bos bloemen.)

De voorzitter:

Ik geef de leden van de Kamer de gelegenheid om mevrouw Faber te feliciteren.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De heer Terpstra (CDA):

Voorzitter. In de eerste plaats wil ik namens onze gehele fractie mevrouw Vos en mevrouw Faber van harte gelukwensen met hun maidenspeech. Wij verwachten van beiden nog heel veel. Het gaat mij te ver om te zeggen wat wij precies verwachten, maar wel veel.

Het onderwerp is voor het CDA een aangelegen onderwerp, met name met betrekking tot de godsdienstvrijheid. Nu heb ik overwogen om te proberen een geweldig betoog op te zetten over hoe het CDA dit allemaal ziet. Alhoewel ik van steeds meer onderwerpen verstand krijg naarmate de fractie wat kleiner wordt, is het nog niet zo dat ik alle onderwerpen tot in de puntjes beheers. Ik heb gedacht dat er vast in deze Kamer iemand zou zijn die het hele vraagstuk van mensenrechten en godsdienstvrijheid op een voortreffelijke wijze zou kunnen verwoorden. Deze verwachting is vanmorgen reeds bij de eerste spreker uitgekomen. Ik wil de heer Schrijver dan ook danken voor alles wat hij heeft gezegd. Wat hij gezegd heeft, is ongeveer wat ik had willen zeggen als ik dat gekund zou hebben. Wij sluiten ons ten aanzien van dat onderwerp geheel bij de heer Schrijver aan en zijn ook zeer benieuwd naar wat de indienstster en de staatssecretaris van deze beschouwing vinden. Dit was een reactie op wat vanmorgen is gebeurd, nu begin ik met mijn eigen ijzersterke tekst.

Het wetsvoorstel waarover wij vandaag spreken, wijzigd de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, waardoor het zonder bedwelmeling vooraf ritueel slachten wordt verboden. Daarnaast is een amendement-Van Veldhoven in de wet opgenomen. Daardoor kunnen geloofsgemeen-